

Informatīvais ziņojums
Par valsts aizsardzības mācības ieviešanas gaitu
un īstenotajiem pasākumiem
Jaunsardzes interešu izglītības attīstībā

1. Ievads

Saeima 2018. gada 7. jūnijā pieņēma lēmumu "Par valsts aizsardzības mācības iekļaušanu valsts vidējās izglītības standartā". Atbilstoši šim lēmumam no 2024. gada 1. septembra visās izglītības iestādēs, kas īsteno vispārējo un profesionālo vidējo izglītību, paredzēts ieviest jaunu obligāto mācību priekšmetu – valsts aizsardzības mācību (turpmāk – VAM).

Valsts aizsardzības mācības un Jaunsardzes likuma (turpmāk – likums) 3. pantā ir noteikts, ka VAM ir mācību priekšmets vidējās izglītības programmās un tās saturu nosaka valsts vispārējās vidējās izglītības standarts. Likuma 4. pantā ir noteikts, ka Valsts aizsardzības mācības priekšmeta apguve vidējās izglītības programmās ir obligāta. Valsts aizsardzības mācību vispārējās vidējās izglītības, profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības iestādēs apgūst divu secīgu mācību gadu laikā. Likuma pārejas noteikumu 2. punkts nosaka, ka šā likuma 4. panta pirmā daļa stājas spēkā 2024. gada 1. septembrī.

Nemot vērā, ka VAM ieviešana saistīta ar virzību uz visaptverošu valsts aizsardzības sistēmu, priekšmeta īstenošanai būtiskāko atbalstu sniegs Aizsardzības ministrija un tās padotības iestāde – Jaunsardzes centrs (turpmāk – JC), kas paralēli Jaunsardzes interešu izglītības realizācijai VAM ieviešanu jau īsteno kopš 2018. gada. Tas attiecas uz priekšmeta saturu, kur Aizsardzības ministrija cieši sadarbojas ar Izglītības un zinātnes ministriju, lai nodrošinātu pārdomātu šī priekšmeta saturisku un praktisku iekļaušanos vidējās izglītības kopumā, uz nodrošinājumu ar metodiskajiem un materiāltehniskajiem līdzekļiem, kā arī mācību priekšmeta pasniedzēju – instruktoru sagatavošanu (turpmāk – jaunsargu instruktori).

Saskaņā ar Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2021. – 2027. gadam, kas kā visaptverošas valsts aizsardzības stūrakmeni paredz cilvēku rīcībspējas stiprināšanu, lai apdraudējuma gadījumos cilvēks patstāvīgi spētu identificēt un novērst riskus, izkļūstot no nedrošām situācijām, kā arī uzticētos, paļautos un sadarbotos ar atbildīgajiem valsts dienestiem, attiecīgo izpratni un zināšanas nepieciešams attīstīt jau no jaunākā skolas vecuma. Dalība Jaunsardzes centra kustībā "Jaunsardze", kā arī vēlākā VAM apguve vidējās izglītības posma laikā attīstīs un stiprinās jauniešos drosmi, iniciatīvu un atbildību gan par savu rīcību, gan līdzpilvēkiem. Visaptverošas valsts aizsardzības principus apguvušo iedzīvotāju dominējošais īpatsvars ir panākams, ieinteresējot arvien lielāku jaunākā skolas vecuma bērnu daļi Jaunsardzes interešu izglītībā un nostiprinot jauniešos attiecīgās zināšanas VAM laikā.

Šobrīd, 2023./2024. mācību gadā, VAM veiksmīgi tiek īstenota 182 izglītības iestādēs, aptverot vairāk kā piecpadsmit ar pus tūkstošu VAM izglītojamo, savukārt Jaunsardzes centra kustībā "Jaunsardze" ir iesaistījušies vairāk par astoņiem ar pusi tūkstošiem jaunsargu.

2. VAM obligātās apguves ieviešana

Lai VAM noteiktu kā obligātu priekšmetu un integrētu kopējā slodzē, Aizsardzības ministrija ir vienojusies ar Izglītības un zinātnes ministriju, ka sākotnējo 144 stundu programmas vietā tiks realizēta 112 stundu VAM programma, saglabājot visus VAM modulus, tomēr daži temati tiks nodoti īstenošanai citiem mācību priekšmetiem.

Sākotnēji VAM tika paredzēta kā 144 stundu programma un saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā esošā Valsts izglītības un satura centra (VISC) vīziju VAM iekļaušana vispārējās vidējās izglītības standartā tika plānota, par 128 stundām samazinot sporta stundu skaitu. Tomēr, ņemot vērā sabiedrības aso pretreakciju un veselības aprūpes speciālistu un ārstu iebildumus, VISC nācās pārskatīt VAM integrēšanas plānu. Izglītības un zinātnes ministrija kā vadošā institūcija valsts vispārējās izglītības satura izstrādē un ieviešanā kā iespējamāko risinājumu saredzēja VAM stundu skaita samazināšanu no 144 uz 112 stundām, vienlaikus iztrūkstošās 32 stundas integrējot citos priekšmetos.

Izskatot variantus par VAM integrēšanu vispārējā vidējās izglītības standartā, starp Aizsardzības ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas Visaptverošās valsts aizsardzības apakškomisijas sēdē tika panākta vienošanās, ka no 2024. gada 1. septembra VAM kurss tiks plānots 112 stundu apjomā, nosakot standartā to kā pamatkursu.

VAM iekļaušanai mācību stundu plānā izglītības iestāžu izvēlei tiks piedāvāti divi iespējamie risinājumi:

1. VAM tiek īstenots ārpus izglītojamo slodzes;
2. VAM tiek īstenots, samazinot mācību stundas citosursos par 15 %, attiecīgi iekļaujot VAM izglītojamo mācību slodzē.

Izvēloties pirmo risinājumu, izglītības iestādes, nemainot izglītības programmu, varēs saglabāt izglītojamo izvēļu grozos arī līdzšinējo specializēto kursu piedāvājumu.

Izvēloties otro risinājumu, izglītības iestādes varēs saglabāt un attīstīt savu līdz šim uzkrāto pieredzi VAM īstenošanā, ja tāda ir, nemainot izglītības programmu un izmantojot izglītības iestādei piešķirtās tiesības mainīt stundu skaitu par 15%, patstāvīgi uzņemoties atbildību par noteiktajiem izvēļu groziem optimālāko mācību stundu samazinājumam citosursos, vienlaicīgi nodrošinot standartā noteikto izglītojamajam plānoto sasniedzamo rezultātu īstenošanu. VAM apguve tiek īstenota divus secīgus mācību gadus 8 mācību stundu apjomā vienu mācību dienu mēnesī (izņemot septembri un janvāri), atbilstoši Jaunsardzes centra izstrādātajai mācību kursa programmai. VAM īsteno jaunsargu instruktori. Izglītojamo sniegums VAM tiks vērtēts atbilstoši spēkā esošajam normatīvajam regulējumam – standartā noteiktajai un izglītības iestādes izstrādātai vērtēšanas kārtībai.

Šobrīd 182 izglītības iestādēs īstenotā VAM tiek realizēta 128 stundu apjomā pirmajā mācību gadā (VAM1) un 144 stundu apjomā otrajā mācību gadā (VAM2). Tā tiek īstenota gan uz iztrūkstošo priekšmetu rēķina, gan arī kā papildus nodarbības, paredzot skolotājiem kompensēt kavētās stundas, kas nozīmē, ka jau tagad VAM īstenošanu autonomi organizē pati izglītības iestāde saskaņā ar tās iespējām. VAM minētajās izglītības iestādēs tiek īstenota, piemērojot mācību priekšmetam summatīvu vērtējumu.

Tā kā, īstenojot VAM 112 stundu apmērā, paliek divi mēneši mācību gadā (septembris un janvāris), kad VAM izglītības iestādēs netiks īstenota, Jaunsardzes centrs to plāno izmantot jaunsargu instruktoru kvalifikācijas celšanai un apmācībai.

3. Instruktoru skaits un tam nepieciešamie finanšu līdzekļi

3.1. Esošais instruktoru skaits un amata vietu palielināšanas nepieciešamība

No 2018. līdz 2020. gadam tika īstenots valsts aizsardzības mācības ieviešanas pilotprojekts, kurā piedalījās 13 vidējās izglītības iestādes. Pilotprojekta laikā gūtās atziņas un nepilnību novēršana, kā arī turpmākā VAM ieviešana arvien vairāk izglītības iestādēs, ir sniegusi būtisku ieguldījumu valsts aizsardzības mācības programmas uzlabošanā. Joprojām tiek analizēta un izvērtēta VAM norise un veikti uzlabojumi pasniegšanas metodikā un intensitātē, veiksmīgākai mērķu sasniegšanai tiek pārskatīts un optimizēts grupu lielums. Paralēli VAM ieviešanai, Jaunsardzes centra kustībā "Jaunsardze" tiek un arī turpmāk tiks īstenota interešu izglītības programma.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu VAM apmācību, saglabājot līdzsvaru starp instruktoru slodzi, VAM grupu skaitu un lielumu, kā arī lai sabalansētu jaunsargu instruktoru slodzi, nodrošinot VAM un Jaunsardzes interešu izglītības realizāciju, Jaunsardzes centrs kā optimālu risinājumu ir definējis nepieciešamību pēc **345 jaunsargu instruktoru amata vietām**. Šobrīd VAM nodrošināšanai Jaunsardzes centra rīcībā ir 244 apmācīti jaunsargu instruktori, no 2024. gada piešķirtas vēl 26 finansētas jaunsargu instruktoru amata vietas, kopskaitā veidojot 270 jaunsargu instruktoru amata vietas. Savukārt mērķa sasniegšanai, **sākot ar 2024. gadu, papildus ir nepieciešamas vēl 75 finansētas jaunsargu instruktoru amata vietas**, no kurām 40 papildu amata vietas nepieciešamas no 2024. gada janvāra, savukārt 35 papildu amata vietas nepieciešamas no 2024. gada septembra.

Būtiski atzīmēt, ka tieši jaunsargu instruktors ir svarīgākais faktors VAM kā obligāta mācību priekšmeta ieviešanai visās Latvijas vidējās izglītības iestādēs. Nepietiekams jaunsargu instruktoru skaits radītu risku, ka attiecīgās izglītības iestādēs VAM netiktu realizēts, tādējādi neizpildot Saeimas lēmumu. Savukārt jaunsargu instruktoru neatbilstoša izglītība vai nepietiekama kvalifikācija radītu risku, ka VAM pasniegšanas kvalitāte ir zemā līmenī, tādējādi radot negatīvus aizspriedumus pret šo priekšmetu. Rezumējot, jaunsargu instruktoru skaitam, izglītībai un kvalifikācijai ir izšķiroša loma veiksmīgai VAM kā obligāta priekšmeta ieviešanai.

Kā jau ziņots iepriekš¹, viens jaunsargu instruktors mēnesī var mācīt 120 skolēnus (12 izglītojamie grupā x 10 grupas), kas nozīmē, ka pie 42000 liela izglītojamo skaita VAM pasniegšanai un Jaunsardzes interešu izglītības realizācijai nepieciešami aptuveni 350 apmācīti instruktori.

Mainoties jaunsargu instruktoru skaitam, palielinās nepieciešamība pēc atbalsta personāla, līdz ar ko šim nolūkam Jaunsardzes centrs ir aprēķinājis nepieciešamību pēc 9 finansētām papildu amata vietām no 2024. gada 1. janvāra. Nepieciešamās atbalsta amata vietas ir:

- 1) divas plānošanas un izglītības departamenta militārā eksperta amata vietas;
- 2) viena plānošanas un izglītības departamenta eksperta metodiskajos jautājumos amata vieta;
- 3) viena juridiskās nodaļas jurista amata vieta;
- 4) viena finanšu un grāmatvedības nodaļas vecākā referenta amata vieta;
- 5) viena novada pārvaldes vadītāja vietnieka amata vieta;
- 6) viena novada pārvaldes referenta amata vieta;
- 7) divas novada pārvaldes saimniecības pārziņa amata vietas.

¹ Informatīvais ziņojums "Par valsts aizsardzības mācības ieviešanu un Jaunsardzes attīstību 2019. – 2027. gadā", kas izskatīts un atbalstīts Ministru kabinetā 2019. gada 11. jūnijā.

3.2. Finanšu līdzekļi

Atbilstoši MK 26.09.2023. sēdes protokola Nr. 47. 43.§ “*Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2024. gadam un budžeta ietvaram 2024. – 2026. gadam”*” 2. punktam, prioritārā pasākuma “Valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto atalgojuma palielināšana” ietvaros Jaunsardzes centra bāzes atlīdzība 2024. gadam tika palielināta par 93 870 EUR, 2025. gadam par 227 559 EUR, 2026. gadam un turpmāk – par 360 721 EUR, lai nodrošinātu mēnešalgu intervālu minimuma sasniegšanu, tomēr, lai nodrošinātu arī otrā un trešā līmeņa proporcionālu palielinājumu, Jaunsardzes centram ir nepieciešami papildu finanšu resursi 2024. gadā **402 965 EUR**, 2025. gadā **306 393 EUR** un 2026. gadā **246 500 EUR**. Ņemot vērā iepriekš minēto, lai nodrošinātu vienotu pieeju mēnešalgu intervālu nodrošināšanā, Jaunsardzes centram atlīdzībai būs nepieciešami papildu finanšu resursi, kas tiks nodrošināti Aizsardzības resoram piešķirtā budžeta ietvaros.

Aizsardzības ministrijas rīcībā šobrīd nav papildu amata vietu, kuras varētu novirzīt Jaunsardzes instruktoru skaita palielināšanai, līdz ar to mērķa sasniegšanai **nepieciešams nozarei palielināt amata vietu skaitu**. Nepieciešamais finansējums papildu 75 jaunsargu instruktoru amata pozīciju (no kurām 30 plānoti profesionālā dienesta karavīru amati) un 9 atbalsta personāla amata vietu izveidei nepieciešams **1 824 012 EUR** apmērā 2024. gadam, **2 816 297 EUR** apmērā 2025. gadam un **2 940 214 EUR** apmērā 2026. gadam un turpmāk. Ņemot vērā, ka valsts budžets ir jau atbalstīts Ministru kabinetā, Aizsardzības ministrija Jaunsardzes centram papildus nepieciešamos finanšu resursus atlīdzībai pārdalīs no būvniecībai plānotajiem finanšu resursiem ar apropriāciju grozījumiem 2024. gada sākumā.

Tā kā likumprojekts “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” vēl nav pieņemts, jautājums par apropriācijas pārdalēm 2024. gadā tiks risināts pēc valsts budžeta likuma spēkā stāšanās 2024. gada janvārī, sagatavojot atsevišķu Ministru kabineta rīkojuma projektu par apropriācijas pārdali uz atlīdzību 2024. gadā.

Savukārt atlīdzībai nepieciešamo finansējumu valsts aizsardzības mācības ieviešanai, sākot ar 2025. gadu, Aizsardzības ministrija nodrošinās tai piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros: 2025. gadā – 3 122 690 EUR, 2026. gadā un turpmāk ik gadu – 3 186 714 EUR, iesniedzot priekšlikumus izmaiņām Aizsardzības ministrijas bāzes izdevumos 2025. – 2027. gadam, pārdalot finansējumu no valsts budžeta programmai 33.00.00 “Aizsardzības īpašumu pārvaldīšana” plānotā finansējuma.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Jaunsardzes centra budžeta bāzes izdevumi atlīdzībai sastāda **11 533 181 EUR** 2024. gadam, **13 149 790 EUR** 2025. gadam un **13 346 976 EUR** 2026. gadam.

4. VAM nometnes un nepieciešamā infrastruktūra

4.1. “VAM 23” koncepcija

2023. gada vasarā Jaunsardzes centrs aprobēja VAM 23 dienu nometni (turpmāk – VAM23), kurā apvienoja abu VAM mācību gadu nometnes. Pilotprojektā iegūtie rezultāti parādīja, ka šāda vienota nometne pēc abu VAM mācību gadu pabeigšanas ir efektīvāka par divus gadus pēc kārtas rīkotām nometnēm. VAM 23 dienu nometnē tika apmācīti un to pabeidza 100% nometni uzsākušo apmācāmo, kamēr divu gadu nometnes koncepcijā uz otrā gada VAM nometni parasti atgriezās tikai ap 60% VAM pirmā gada nometni pabeigušo. Tas pierāda, ka VAM23 rezultātā tiek efektīvāk izlietoti resursi un veiksmīgāk sasniegti izvirzītie mērķi – pilnvērtīga militārās pamatapmācības kursa apguve.

VAM 23 dienu nometne pēc abu kursu pabeigšanas ļauj arī efektīvāk organizēt Jaunsardzes centra Novadu pārvalžu darbu, tai skaitā iekonomējot resursus un atvieglojot atvaļinājumu piešķiršanu jaunsargu instruktoriem, kuriem mācību gada laikā atvaļinājumu izņemšana nav iespējama.

VAM 23 dienu nometnes koncepta maiņai ir arī tieša ietekme uz aizsardzības sektora infrastruktūru, kas paredzēta VAM realizācijai. Konceptijas maiņa sabalansēs infrastruktūras noslodzi, ņemot vērā, ka šo pašu infrastruktūru plānots izmantot arī valsts aizsardzības dienesta (VAD) vajadzībām.

4.2. Infrastruktūra VAM nometņu nodrošināšanai

2018. gadā Aizsardzības ministrija pieņēma lēmumu izvietot VAM nometnes šādos NBS objektos:

- Militārā bāze "Meža strautiņi", poligons "Lāčusils" (Alūksnes novads);
- Militārais poligons "Mežaine" (Kuldīgas novads);
- Militārā bāze "Lūznava" (Rēzeknes novads);
- Militārā bāze "Ceri" (Mārupes novads);
- Militārā bāze "Dobeļe" (Apgulde, Dobeles novads).

Ņemot vērā pieņemto lēmumu, tika uzsākta nekavējoša nepieciešamo sagatavošanas darbu veikšana būvniecības procesa nodrošināšanai un nepieciešamie būvniecības objekti noteikti kā prioritāri. Kopš 2020. gada vasaras VAM nometnes notiek militārajā bāzē "Meža strautiņi" un poligonā "Lāčusils", bet kopš 2022. gada vasaras arī militārajā bāzē "Mežaine".

Šobrīd infrastruktūra ir izbūves procesā dažādās stadijās, to statuss redzams ziņojuma pielikumā (IEROBEŽOTA PIEJAMĪBA).

5. Paveiktais VAM ieviešanā un Jaunsardzes interešu izglītības realizācijā

5.1. VAM un Jaunsardzes interešu izglītības nometnes un aktivitātes

VAM un Jaunsardzes nometnes tiek īstenotas NBS infrastruktūrā – militārajā bāzē "Meža strautiņi" un poligonā "Lāčusils" un militārajā bāzē "Mežaine", kur nodrošinājuma atbalstu sniedz Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkumu centrs.

Kopš 2020. gada Jaunsardzes centrs ir veiksmīgi īstenojis gan VAM, gan Jaunsardzes interešu izglītības nometnes:

- 2020. gadā – vienu VAM nometni, kurā piedalījās 38 jaunieši un 371 Jaunsardzes nometni, kurā piedalījās 5217 jaunieši.
- 2021. gadā – vienu VAM nometni, kurā piedalījās 45 jaunieši un 73 Jaunsardzes nometnes, kurās piedalījās 985 jaunieši.
- 2022. gadā – trīs VAM nometnes, kurās piedalījās 164 jaunieši un 182 Jaunsardzes nometnes, kurās piedalījās 4573 jaunieši.
- 2023. gadā – četras VAM nometnes, kurās piedalījās 256 jaunieši un 206 Jaunsardzes nometnes, kurās piedalījās 4546 jaunieši.

2024. gadā Jaunsardzes centrs plāno īstenot 3 VAM nometnes pēc jaunās nometņu satura un apjoma koncepcijas (VAM23) ar kopējo dalībnieku skaitu 432. 2024. gadā arī plānotas ap 200 Jaunsardzes nometnes, kurās piedalīsies ap 5000 jauniešu.

Katrā no VAM nometnēm, 4. līmeņa jaunsargu nometnē un citās Jaunsardzes nometnēs tiek īstenota NBS vai IeM struktūrvienību displeja diena, kuras laikā nometnes dalībnieki tiek informēti par iespējām darboties kādā no aizsardzības struktūrām un iesaistīties valsts aizsardzībā.

VAM un Jaunsardzes programmās ir iekļauti kibernetikas jautājumi. Līdz šim Kiberjaunsardzes programma tika īstenota Saldus tehnikumā, bet 2023./2024. mācību gadā Kiberjaunsardzes programmas īstenošana uzsākta 3 mācību vietās.

5.2. Jaunsardzes 3 līmeņu programmas ieviešana

Paralēli VAM ieviešanai, Jaunsardzes centra kustībā “Jaunsardze” tiek un arī turpmāk tiks īstenota interešu izglītības programma. Saskaņā ar apstiprināto koncepciju tiek ieviesta triju līmeņu interešu izglītības programma, kas ir atbilstoša bērnu un jauniešu konkrētiem vecuma posmiem, apgūtajām zināšanām un iemaņām (kā arī atbilstošas izlīdzināšanas programmas, lai tāpat kā līdz šim dotu iespēju Jaunsardzē jebkurā brīdī iestāties skolēnam, kurš iepriekš Jaunsardzē nav darbojies). Jaunā triju līmeņu programma, tostarp paredz, ka pēc 3. līmeņa apguves jaunsargs var turpināt darboties Jaunsardzē kā jaunsargu instruktora palīgs gan VAM nodarbībās, gan jaunsargu nodarbībās un pasākumos. Šobrīd notiek mācību programmas 3. līmeņa izvērtēšanas posms, un ieviešanas procesu plānots pilnībā pabeigt līdz 2026./2027. mācību gadam, tādējādi nodrošinot plūstošu pāreju no esošās 4 līmeņu uz 3 līmeņu jaunsargu programmu.

2021./2022. mācību gadā speciāli izveidota darba grupa izstrādāja Jaunsargu interešu izglītības 3 līmeņu programmu un 2022./2023. mācību gadā pilotprojekta ietvaros tika uzsākta 3 līmeņu programmas 1.1. un 2.1. līmeņa testēšana atsevišķās jaunsargu grupās. Paralēli programmas izstrādei tika veikta nodarbību plānu izstrāde. 2023. gada 7. augustā apstiprināta 1.1. un 2.1. līmeņa programma un 2023./2024. uzsākta šo grupu programmas īstenošana. Paralēli tiks uzsākta 1.2. un 2.2. līmeņa programmas testēšana. Plānots, ka 3 līmeņu programmas īstenošana visu līmeņu grupām tiks uzsākta 2024./2025. mācību gadā no 5. līdz 9. klasei.

Mācību gads Programma	2019./2020.	2020./2021.	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.	2024./2025.
1. līmenis	Izstrādāta jauna programma	Uzsākta jaunās programmas īstenošana	Veikts programmas izvērtējums	Aktualizēta programma		
2. līmenis		Izstrādāta jauna programma	Uzsākta jaunās programmas īstenošana	Veikts programmas izvērtējums	Aktualizēta programma	
3. līmenis			Izstrādāta jauna programma	Uzsākta jaunās programmas īstenošana	Veikts programmas izvērtējums	Aktualizēta programma

Mācību gads Programma	2019./2020.	2020./2021.	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.	2024./2025.	2025./2026.
1. līmenis	Pārstrādāta 4 līmeņu programma	Uzsākta jaunās 4 līmeņu	Izstrādāta 3 līmeņu programma	Testēts 1.1. līmenis. Veikts	Tiek īstenota 1.1. programma.	Tiek īstenota pilnā apmērā	Tiek īstenota pilnā apmērā

		programmas īstenošana		programmas izvērtējums	Testēta un izvērtēta 1.2.programma		
2. līmenis	Pārstrādāta 4 līmeņu programma	Uzsākta jaunās 4 līmeņu programmas īstenošana	Izstrādāta 3 līmeņu programma	Testēts 2.1. līmenis. Veikts programmas izvērtējums	Tiek īstenota 2.1.programma. Testēta un izvērtēta 2.2.programma	Tiek īstenota pilnā apmērā	Tiek īstenota pilnā apmērā
3. līmenis	Pārstrādāta 4 līmeņu programma	Uzsākta jaunās 4 līmeņu programmas īstenošana	Izstrādāta 3 līmeņu programma			Tiek testēta un vērtēta 3.līmeņa programma	Tiek īstenota pilnā apmērā

3. tabula. Jaunās jaunsargu interešu izglītības programmas ieviešana

5.1. Kvalitātes sistēmas ieviešana un normatīvā regulējuma izveide

Ir ieviesta jaunsargu instruktoru izglītības kvalitātes sistēma. To nodrošina nepārtraukta jaunsargu instruktoru kvalifikācijas paaugstināšana saskaņā ar Aizsardzības ministrijas 24.03.2021. pavēli Nr. 51-P “Par jaunsargu instruktoru izglītību un kvalifikāciju”.

Mācību procesa plānošanu un uzraudzību nosaka rīkojums par mācību procesa īstenošanu, kurā ir noteikta kārtība un sniegti metodiskie norādījumi mācību procesa nodrošināšanai VAM un jaunsargu nodarbībās. Tas tiek izdots pirms katra mācību gada. Ir izstrādāti un apstiprināti drošības noteikumi: Ministru kabineta noteikumi Nr. 392 “Drošības noteikumi Jaunsardzes centra organizētajās nodarbībās un pasākumos”, Aizsardzības ministrijas noteikumi Nr. 26-NOT “Kārtība, kādā Jaunsardzes centra nodarbības vai pasākuma vadītājs veic riska pārvaldības procedūru un saskaņo paaugstinātas un augstas bīstamības nodarbības vai pasākumus”, Jaunsardzes centra noteikumi Nr. 16-NOT “Kārtība kādā veicama drošības noteikumu ievērošanas kontrole un veicami drošības pasākumi Jaunsardzes centra nodarbībā vai pasākumā poligonā, šautuvē, atklātā ūdenstilpē vai augstumā”.

6. Priekšlikumi turpmāk veicamajām darbībām un normatīvā regulējuma izmaiņām

Lai pilnvērtīgi varētu uzsākt VAM obligātā priekšmeta īstenošanu visās Latvijas izglītības iestādēs, kas īsteno vispārējo un profesionālo vidējo izglītību, ir svarīgi laicīgi sagatavot un apmācīt pietiekamu skaitu jaunsargu instruktoru. Šobrīd Jaunsardzes centra rīcībā ir 244 apmācīti jaunsargu instruktori un Jaunsardzes centrs VAM ieviešanu jau nodrošina 182 Latvijas izglītības iestādēs, kuras šai programmai pieteikušās brīvprātīgi. Tomēr jāņem vērā arī Izglītības un zinātnes ministrijas paustās bažas, ka ne visās izglītības iestādēs VAM ieviešana varētu noritēt nevainojami, kas ir secināms no divu pieeju paredzēšanas izglītības iestādēm un autonomijas noteikšanas VAM iekļaušanai vidējās izglītības saturā. Līdz ar to arī paredzams, ka tām izglītības iestādēm, kurās VAM realizācija tiks uzsākta pirmreizēji, būs nepieciešama īpašāka pieeja un jaunsargu instruktoriem būs lielāka administratīvā slodze, ne tikai nodrošinot VAM, bet arī veidojot sadarbību ar mācību iestādi.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu VAM realizāciju, Jaunsardzes centram nepieciešami **75 papildu jaunsargu instruktori**, kā arī atbalsta personāls 9 cilvēku sastāvā. Kopumā tās ir **84 papildus finansētas amata pozīcijas**.

Šobrīd Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumos Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem" (turpmāk – Noteikumi Nr. 416) noteikts, ka Valsts aizsardzības mācība ir apgūstama Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas specializētajā kursā, paredzot 140 stundas mācību kursā. Lai noteiktu, ka Valsts aizsardzības mācība vidējās izglītības pakāpē ir obligāta ar 2024. gada 1. septembri un ir apgūstama Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas pamatkursā, ir nepieciešams veikt grozījumus Noteikumos Nr. 416 un saistītajos tiesību aktos – Valsts aizsardzības mācības un Jaunsardzes likumā un Ministru kabineta 2020. gada 2. jūnija noteikumos Nr. 332 "Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu".

Uzsākot VAM ieviešanu, sākotnējais mērķis bija nodrošināt jauniešiem valsts aizsardzības pamatzināšanas un izpratni un attīstīt nepieciešamās prasmes rīcībai dažādās ārkārtas situācijās, kas savukārt praksē tiktu nostiprinātas VAM rīkotajās nometnēs. Tādējādi bija plānots sniegt jauniešiem militāras pamatzināšanas un VAM nometnēs sagatavot rezerves karavīra līmeņa personālu, neieviešot valsts obligāto dienestu². Tomēr, līdz ar globālās drošības situācijas maiņu un VAD kā obligāta pienākuma ieviešanu Aizsardzības ministrija izvērtē iepriekš uzstādītos mērķus – vai turpmāk nepieciešams valsts aizsardzības mācības ietvaros sasniegt militārās pamatapmācības līmeņa zināšanas. Ņemot vērā, ka VAD ietvaros nākotnē tiks militāri sagatavots liels skaits pilsoņu, nodrošinot nepieciešamo rezervju veidošanu militāru draudu gadījumā, VAM nometnes, nodrošinot pamatapmācību dienestam rezervē, dublētu VAD sasniedzamos mērķus, turklāt zemākā līmenī. Savukārt VAM vidējās izglītības saturā iekļaujamā programma bez dalības VAM nometnē nespēj sasniegt pamatapmācības līmeni. Tādēļ būtu atkārtoti jāizvērtē, vai, ieviešot VAD, militārā pamatapmācība joprojām saglabājama kā pamatmērķis VAM, vai būtu izvirzāmi jauni mērķi.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Aizsardzības ministrija strādā pie VAM un VAD savstarpējās savietojamības (integrācijas) koncepcijas, kur abi projekti, liekot uzsvāru uz atšķirīgām mērķa grupām un dažādām apmācības pieejām, viens otru papildinās vienotas visaptverošās valsts aizsardzības sistēmas stiprināšanā.

Šobrīd par optimālo risinājumu VAM nometņu nodrošināšanai Aizsardzības ministrija uzskata "VAM 23" koncepciju, kas VAM nometnes paredz realizēt 23 dienu formātā pēc abu VAM mācību gadu beigšanas. Ņemot vērā VAM un VAD savstarpējās savietojamības koncepciju un infrastruktūras pieejamību, Aizsardzības ministrija nākotnē plāno pārskatīt arī VAM nometņu skaitu un apjomu.

Tomēr, lai padziļinātu valsts aizsardzības mācības piensumu sabiedrībai, nostiprinātu jauno pilsoņu zināšanas un prasmes specifiskās nozarēs, kas stiprinās visaptverošās valsts aizsardzības sistēmu, Aizsardzības ministrija nākotnē plāno izskatīt iespēju veidot specializētās nometnes, piemēram, "Kiberjaunsardzes nometni", "Krīzes medicīnas nometni", "Jauno līderu apmācības nometni" u.c., veidojot tās divos vai vairākos līmeņos un paredzot lielāku nometnes dienu skaitu.

² Informatīvais ziņojums "Par valsts aizsardzības mācības ieviešanas pirmajiem rezultātiem un uzlabojumiem Jaunsardzē", pieņemts MK 10.08.2021., prot. Nr. 55.

Līdz ar VAM nometņu koncepcijas maiņu, nepieciešams virzīt normatīvo aktu grozījumus, kas regulē VAM nometņu norisi.

Lai varētu nodrošināt VAM nometņu realizāciju, ir jāturpina infrastruktūras izbūve prioritārā kārtā. VAM nometnēm pilnvērtīgi var izmantot militāro bāzi “Meža Strautiņi”, poligonu “Lāčusils” un militāro poligonu “Mežaine”, savukārt militāro bāzi “Lūznava” VAM nometnēm varēs izmantot no 2026. gada, bet militāro bāzi “Dobele” – no 2027. gada. Plānojot un nodrošinot VAM realizāciju, jāņem vērā, ka VAM paredzēto infrastruktūru militārajās bāzēs “Mežaine”, “Meža Strautiņi” un “Lūznava” plānots izmantot arī VAD vajadzībām.

Militārajā bāzē “Ceri” ir plānots būvēt atsevišķu ēku, kuras daļa paredzēta arī VAM nometņu vajadzībām. To plānots realizēt būvniecības 3. kārtā, kas nozīmē, ka minētā ēka tiks pabeigta ne ātrāk par 2030. gadu.

VAM ieviešana un nodrošināšana joprojām ir viena no Aizsardzības ministrijas prioritātēm. Vienlaikus līdzvērtīgā statusā ir arī valsts aizsardzības dienesta ieviešana un šo divu projektu savstarpējā papildinošā savietojamība, līdz ar ko, plānojot infrastruktūras izbūvi un piemērošanu jāņem vērā abu projektu vienotās un atšķirīgās vajadzības un jāpiemēro elastīga pieeja abu projektu realizācijā.